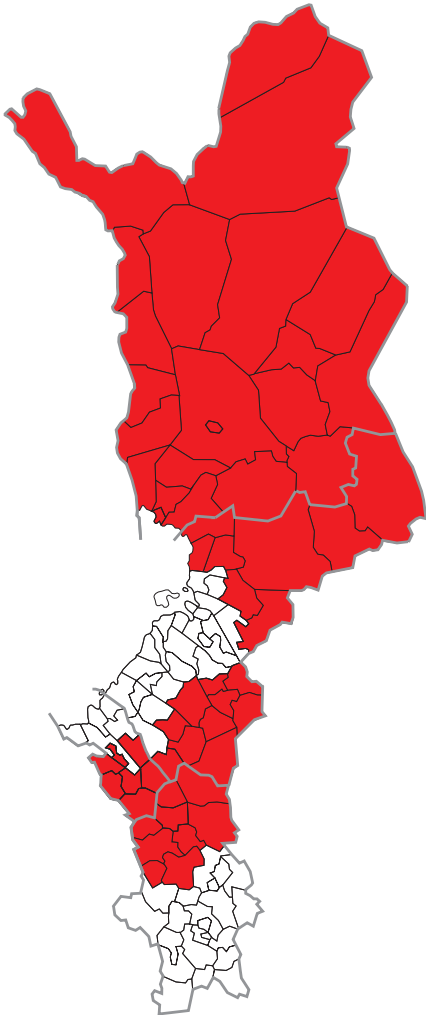

Davvi-Suoma ulbmil 1 -prográmma

Davvi-Suoma ulbmil 1 -prográmma

Davvi-Suoma ulbmil 1-guovlu čohkiida Sámis, Davvi-Nuortabađaeatnama, Gaska-Nuortabađaeatnama ja Gaska-Suoma osiin. Guovlu gokčá 39 % heilla riikka viidodagas. Guovllus ásse jagi 1999 loahpas 350 000 olbmo dahjege 7 % heilla riikka olbmui.

Figgamuššan ekonomalaš buresbirgejupmi

Prográmma ulbmilin lea lasihit Davvi-Suoma ekonomalaš šaddama ja riegádahttit odđa fitnodatdoaimma ja odđa bargosajiid. Mearálaš ulbmilin lea ášahuvvon 1 000 odđa fitnodaga ja 10 000 bargosaji šaddi ja odđa fitnodagaide. Áigái bohtovejolašvuodaid ja eallima dási buoride-miin geahččaluvvo bisánahttit guovllu olbmuid eretfárren.

Strategiijan lea buoridit dálá fitnodagaid ceavzinvejolašvuodaid ja láchit eavttuid odđa fitnodatdoaimmami.

Davvi-Suoma visio 2006

Davvi-Suopma lea EU:a davimus oktasašbargoguovlu, mii lea vuolg-sajai ja čehppodaga dáfus čeavlás olbmuid, iežas luonddudiliide vuodđuduvvan ja luondduriggodagaid guhkás giedahalli fitnodat-fierpmádagaid, johtilis oktavuodaid ja buori birrasa viidodat.

Bistevaš ovdáneapmi ja dásseárvu

Bistevaš ovdáneami golbman vuodđoelemeantan leat stáđásmuv-van ekologalaš, ekonomalaš ja sosiálalaš gierdilvuhta. Ekologalaččat bistevaš ovdáneami vuodđoeaktun lea biologalaš mánggahámatvuoda ja ekosystema doaimbilvuoda seailuheapmi. Ekonomalaččat bistevaš ovdáneapmi oaivvilda prográmmas dan, ahte ruhtaduvvon prošeavt-tain gáibiduvvojit guhkás váikkuhusat guovllu ealáhusaide ja barggo-lašvuhtii. Sosiálalaččat bistevaš ovdáneami ulbmilin lea ovddidit so-siálalaččat dássedettolaš guovllu servodagaid ovdáneami.

Prográmma doarju nissoniid ja albmáid gaskasaš dásseárvvu ja ovd-dida sohkaelliid dássálas vejolašvuoda oassálastit guovllu ovddi-deapmái, bargomárkaniidda ja skuvlejupmái. Prográmmain ruhtaduv-vojit prošeavttat, mat vulget nu nissoniid go albmáid intreassain. Prošeavttaid válljemis dorjojuvvo ekonomalaččat ja sosiálalaččat hea-jut dilis ealli sohkaelliid guovlluid mielde. Erenomáš ulbmilin lea nisso-niid fitnodatdoaimma lasiheapmi.

Prográmma ollašuhtto golmma doaimmanlinjás

Davvi-Suoma ulbmil 1-prográmma ollašuhtto fitnodatdoaimma, dálonguovllu, máhttima ja barggolašvuoda doaimmanlinjái. lešguhtege doaimmanlinjá čohkiida doaimmaollisvuodain, main leat meroštallon makkár doaimmat dorjojuvvojit. Ruhtadeamis leat mielde buot ráhkadusfoanddat. Foanddaid birra muitaluvo dárkilabbot siiddus 9.

1. Fitnodatdoaimma doaimmanlinjá

Doaimmanlinjá doaimmabijut sikejuvvojit ealáhusráhkadusa viiddideapmái ja fitnodatklusteraid ráhkadeami ovddideapmái doarjumiin fitnodagaid vuodđudeami ja ovddideami sihke fitnodagaid doaimmanberrasa buorideami.

Dasa lassin doaimman čuočcá fitnodagaid bargiid máhttima ovddideapmái ja fitnodatdoaimma buorideapmái. Ulbmilin lea ovddidit fitnodagaid gánnáheami ja gilvalannávccca ođđa bargosajiid oazžuma várás nu, ahte lasihuvvo jodiheadjiid ja bargiid ámmátdáidu. Nubbin váldoulbmilin lea ovddidit oktasašbarggu fitnodagaid, guovllu universitehtaid, oahppolágádusaid ja dutkanlágádusaid gaskkas.

1.1. Fitnodatdoaimma, klusteraid ja doaimmasuorgeráhkadusa ovddideapmi (EAKR)

Doaimmaollisvuoda ulbmilin lea guovllu ealáhusráhkadusa viiddideami ja fitnodatklusteraid ja -fierpmádagaid ráhkadeami ovddideapmi nu, ahte dorjojuvvo uhca ja gaskastuorra fitnodagaid vuodđudeapmi, viiddideapmi ja ovddideapmi. Fitnodatdoaimma ovddideamis vuhtiiváldojit birra iešláhki ja buktagiid eallinbadjejurddašeapmi.

Doarjja čuočcá ee:

- fitnodagaid buresbirgejumi, gilvalannávccca ja riikkaidgaskasašvuoda ovddideapmái
- fitnodatfierpmádaga ovddideapmái ja klusteralluvvama buorideapmái
- ođđa fitnodatdoaimma riegádahtimii
- informašuvdnateknologiija ávkingeavaheapmái ja ođđa teknologiija atnuiváldimii
- fitnodagaid innovašuvdnadoaimmamii ja buvttaovddideapmái
- ođasmuvvi energiijagálduid geavahusa ovddideapmái ja fitnodagaid energiijaseastinprošeavttaidda

1.2. Fitnodagaid doaimmanberrasa buorideapmi (EAKR)

Doaimmaollisvuodain ovddiduvvo ealáhusaid bálvaleaddji infrastruktuorra huksen ja buorideapmi sihke dárbbalaš fitnodatbálvalanfierpmádaga šaddan. Doarjja sikejuvvo doaimmaide, mat lasihit olbmuid beroštumi vuodđudit guvlui fitnodagaid.

Doarjja čuočcá ee:

- fitnodatfierpmádagaid ja klusteraid eavttuid láchimii
- fitnodagaid, oahppolágádusaid ja dutkanlágádusaid fierpmiluvvama ovddideapmái

Kuusi, Juha Saarela

Guossámis máilmmi kárta ala

Davvi-Nuortabađeatnamis ollašuhtton báikemeroštallon-prošeakta lea vuogas ovdamearka EU-prošeavttas, man jodiha fitnodatolmmoš. Dan ánssus guossánlaš Maisemakartta Mustonen Oy lea viidon ovttá olbmo fitnodagas 6-10 olbmo barggaheadjin ja sike oadjebasat ođđa márkaniidda báikediđu čeahppin.

Beaivválaš jodiheadji Mirja Mustonen mielde anus leahki báikedihtomateriálat leat kvalitehta dáfus girjjagat. Báikediđu čuočcagid ja teknihka buorideapmi leat láchčan eavttuid dahkat alladássáša báikediđu sierra doaimmanberrasiidda nugo WAP, WEB, Internet, gráfalaš kártaat ja eará dihtoroktavuođat. "Digitálateknihka lea buhttemin árbevirolaš dieđu-čuočcagid ja manuálalaš kártaavuođid. Satellihta-báikemeroštallamii vuodđudeaddji gps-mihtideapmi lea dárkilis vuohki ja fállá mánggaid geavahanvejolašvuodaid."

Jagis 1996 johtui vuolán báikemeroštallonprošeavttas hutkojuvvojedje sihke báikediđuid mihtidanteknihka ja dieđuid geavahusa adg-heivehusat energiija- ja čáhcefuolahussii, guovllu veahki dingondoaimmamii ja turismai. Buvttaovddideapmi dahkkui systemáhtalaččat báikediđuid čuočcagid lassin lávga oktasašbarggu barggu dingojeaddjiiguin ja universitehtai-guin.

"Smávva fitnodatolmmožin gudnejahtán erenomážit dan, ahte EU-ruhta ožžojuvvui prošeaktii njuovžilit. Eanangotti lihtu bokte ordneameamit ovdánedje njuovžilit ja jodánit. Maiddá oktasašbargu stuorra fitnodagai-guin ja almmolaš sektorain leamašan mávssolaš álggu rájes", Mustonen deattuha ja movttiidahtta álggahalli fitnodatolbmuid ceget viššalit iežaset ovddidanprošeavttaid.

Kuva: Juha Sarkkinen

Rokua fuolaha olbmo veadjimis

Muhosa, Utajärvi ja Vaala gieldda guovllus gávdno Rokua. EU:a golmma ráhkadusfoandda ja guovloeiseválddiid oktasašbarguin lea hutkojuvvon Rokua strategijja, man ulbmilin lea ovddidit guovllus dovddus čeahkkin-, veajuiduhttin- ja luondoturisma báikki maiddái riikkaidgaskasaččatge.

Strategijja dahkan álggii dutkamušain, mainna kártejuvvojedje Rokua sierra doaibmiid, geavaheaddjiid, fitnodatolbmuid ja guovloeiseválddiid oainnut ja sávaldagat. Bohtosiid vuodul ovddiduvvogođii guovllu bálvalanlágádusaid bargiid máhttin, bálvalusaid buktagin fáluheapmi, prográmmaordnejeaddjiid skuvlen ja infrastruktuvrra buorideapmi nu, ahte deattuhuvvui birasoaidnu.

"Prošeakta lea doaibman bures heailla guovllu ovddideami bealis, mas sáhtá leat erenomáš duhtavaš.

Dás gullá stuorra giittus Oulu guovlohálddahuseiseválddiide, guovllu gielddai- de ja eará oktasašbargoguimmiide", koordináhtorjoavkku ságajodiheaddji Tuomas Alasalmi gávnna. "Prošeavtta mielde bálvalusaid fállan lassánii lunddolaččat jearu lassánettiin, ja ovdamearkan asttuáiggi barttaid huksen lea garrasit lassáneamen", Alasalmi lasiha.

Boahtevuođas Rokua ovddidanulbmilin lea máhttinguovddáža, Humanpolis Rokua, huksen. Dan dehaleamos bargun lea jurdašuvvon olbmuid barggus veadjima ovddideapmi oktasašbarggus ee. Oulu universitehtain, ámmátallaskuvllain, guovloeiseválddiiguin, VTT:in (stáhta tekn. dutkang:in) ja Oulu gávpogiin ja gielddaiguin.

- máhttinguovddážiid, uhca ja gaskastuorra- bálvalandoaimma ovddideapmái sihke fitnodatrávvehat ja -párkkaid vuoddideapmái ja ovddideapmái
- ealáhusaid doarju infrastruktuvrai
- fitnodagaid rávvendoaimmii ja fitnodatbálvalusaid ovddideapmái
- logistihka ovddideapmái
- doaibmanbirrasa guoibmáivuoda lasiheapmái
- fitnodagaid, mat laktásit sámekultuvrai, doaibmanbirrasa buorideapmái

1.3. Fitnodagaid bargiid skuvlen ja fitnodatdoaimma ovddideapmi (ESR)

Doaibmaollisvuodain buoriduvvo fitnodatdoaimma šaddan ja gilvalannákca nu, ahte ovddiduvvo fitnodagaid, fitnodatjodiheaddjiid ja fitnodagaid bargiid máhttin. Ulbmilin lea oážžut áigái maiddái odđa oktasašbarggu ja fierbmiluvvama fitnodagaid, universitehtaid, oahppolágádusaid ja dutkanlágádusaid gaskkas máhttima ja teknologijja ávkingeavaheami várás sihke barggolašvuoda ovddideami várás.

Doarjja čuohcá ee:

- fitnodatolbmuid, fitnodatjodiheaddjiid ja bargiid máhttima buorideapmái
- odđa bargofámu skuvlemii fitnodagain
- fitnodatskuvlemii ja fitnodatdoaimma ovddideapmái
- kvalitehta- ja birasmáhttima lasiheapmái fitnodagain
- fitnodagaid bargiid bargonávcca ovddideapmái
- fitnodagaid sihke skuvlen- ja dutkanlágádusaid oktasašbarggu ovddideapmái

2. Dálonguovllu doaibmanlinjá

Doaibmanlinjá doaibmabijuide gullet ee. eanadoalu ráhkadusnuppástusa ovddideaddji eanadálodoalu investeremat, nuorra eanadoalliid doarjja sihke eanadáluid eará ovddidandoaimmat. Boazodollui ja luonduealáhusaide gullevaš doaimmat leat muhtun muddui mielde ruhtadeamis. Dasa lassin dorjojuvvo vuovdedoallu ja ruovttueatnanlaš energijja geavahus sihke investeremat, mat laktásit muora geavahussii eanadálu olis.

Nubbin váldodoaibman leat dálonguovllu ealáhus- ja bálvalusráhkadusa viiddideaddji ovddidanprošeavttat, mat ovddidit dálonguovllu iešráđálaš ovddidanbarggu ja ealáhusvejolašvuodaid viiddideami. Dasa lassin dorjojuvvojit doaibmanbirrasa buorideapmi, iešráđálaš ovddideapmi sihke prošeavttat, mat buoridit olbmuid máhttima.

2.1. Eanadálloinvesteremat (EMOTR-O)

Doaibmaollisvuoda ulbmilin lea eanadoalu beaktilvuoda ja gilvalannávcca ovddideapmi ja eallinfámu seailuheapmi.

Doarjja čuohcá ee:

- šibihiid ráhkkanusaid investeremiidda
- birasgáhtteninvesteremiidda
- boazodoalu ovddideapmái
- ealáhusaid ovddideapmái ja viiddideapmái

2.2. Nuorra eanadoalliid álggahandoarjja (EMOTR-O)

Doaibmaollisvuoda ulbmilin lea ovddidit buolvadatmolsumiid, veahkehit nuorra eanadoalliid álggahit doaimmaid ja ođasmahtit vuodđobuvttadusa bargosajiid nu, ahte dorvvastuvvo eana- ja boazodoallobuvttadusa seailun eallinfámolažžan.

2.3. Skuvlen (EMOTR-O)

Doaibmaollisvuoda ulbmilin lea roahkasmahtit eanadoalliid sihke vuovdeeaiggiid aktiivvalaš ja jotkkolaš iežasa skuvlemii sihke ámmátdáiddu bajásdoallamii. Doaimmain dorjojuvvo ámmátlaš joatkka- ja dievasmahttinskuvlen, mainna ovddiduvvo eana- ja vuovdedollui, dálonguovlluid fitnodatdoaimmii ja daid ođasmahtimii oassálasti olbmuid ámmátdáidu ja máhttin.

Doarjja čuohcá ee:

- ekonomii ja diehtotekniha ovddideapmái sihke eallindárbašiid joatkkagiedahallamii
- máhttima buorideapmái
- smávva fitnodagaid fierbmiluvvamii
- vuovdedoalu doaibmanvugiid ovddideapmái
- luodubuvttadusa buorideapmái

2.4. Vuovdedoalldoaimmat (EMOTR-O)

Doaibmaollisvuoda ulbmilin lea goahcat bargosajiid geahppáneami ja doarjut ođđa bargosajiid šaddama. Ulbmilin lea maiddá seailuhit gánnahtahti oasse- dahje ollesáigásaš eanadoalu eavttuid.

Doarjja čuohcá ee:

- investeremiidda, mat loktejit vuvddiid ekonomalaš, ekologalaš ja servodatlaš árvvu
- investeremiidda, mat buoridit vuovdedoallobuktagiid rádjama ja joatkkagiedahallama
- ođđa gávppašanvejolašvuodaid ovddideapmái
- vuovdedoallobuktagiid geavahusa ja márkanastima ovddideapmái

2.5. Dálonguovlluid vuogáiduvvan ja ovddideapmi (EMOTR-O)

Doaibmabiju ulbmilin lea viiddidit fitnodatdoaimma eanadálldoalus ja dálonguovllu fitnodagain nu, ahte lasihuvvo dálá fitnodagaid gilvalannákca, máhttin ja oktasašbargu sihke ođđa fitnodatdoaimma.

Doarjja čuohcá ee:

- eanadáluid oktasaš háŋkemiidda mášeniid, daid skáhppoma dahje eanadáluid bálvalusaid ovddideami dihte
- márkanastindoaimmaide, mat vuodđuduvvet eanadoallo buktagiid sierrakvalitehtii
- dálonguovllu ealáhusaide ja vuodđobálvalusaide
- gilliid ordnemii ja ovddideapmái
- vuodđoráhkadusaid ovddideapmái
- turisma- ja duodjeealáhusaid movttiidahtimii
- sámekultuvrai laktáseaddji ealáhusdoaimma viiddideapmái

Kuva: Pijo Puuronen

Vásihusat virtuáladálvis

Dálvi virtuálamálla -prošeavttas ráhkaduvvui eakti muohttagis ja jienas -20 C buollaša dálvi tráilera galbmakonteaidnárii. Muohttaga ja jienja fearánastineana jodašii geassit 2000 13 vahku 13 Eurohpa riikka stuorámus gávppogiin museain, hearva-párkkain ja dáhpáhusain. Beavvit "Snow and Ice" -konteaidnár lei rabas buot olbmuide, eahkedis dat doaimmai turnee goasttidan sponsoraidda Hartwall Lapin Kulta ja MEK:a áššehašiidilálašvuodaid geasuheaddjin.

Vásihusbiras lea rabas sierralágan vugiide lahkoniid ja oazžut vásihusaid nugo reálmáilbmige. Muohttaga ja jienja fearánastimáilmmis jaskevuotta, buollaš ja seavdnjatvuotta fálla lotkes ja čappa vásihusbirrasa davvivuhtii oahpásmuvvamii. Galledeaddji iežas válljemat váikkuhedje birrasa diillái. Guovssahasat ja muohtti-oassi lei 7 minuhta guhkkosaš vásihus.

"Vuodđojurdagin lei laktit eakti fysihkalaš ja koansta syntehtalaš birrasa. Prošeavttas čilgejuvvui árbevirolaš teáhtertekniha ja galbma-/automáhtatekniha doaibmilvuotta vuorrováikkuhulaš simulašuvnnain. Turnees dutkojuvvojedje birrasa anolašvuotta sihke vásihuslaš erohusat sierra kultur- ja geavahusbirrasiin", čuvge prošeavtta buvttadeaddji ja giehtačállosa čállii Jari Rinne Lappi universitehta dáiddadieđagotti mediadiehtaga lágádusas.

Prošektii bodii EAKR-doarjja TEKES:s, man áddejumi dutkanprošektii Rinne giitála. "Prošeakta ovdánii ulbmila mielde, man dihte dutkanjoavkumet beasai ráfis vuodjut bargamii. Maiddá veahkkeskáhpopeaddjin doaibman hitec-fitnodagaiguin ja oktasašbargoguimmiiguin buot doaimmai fiinát."

Kuva: Pripo Huurunen

Durdnosis eanadoallit doibmet ovttas

Durdnosa eanadoallit šihte ovddidit guovlluset doaimma ja ceggejedje nuorra eanadoalliid oktasašprošeavttaid. EU-ruhta-deami ja gieldda doarjagiin álggahuvvui mánggabealat oktasašbargu ee. mášen-skáhppomiin ja šibihiid doallamis.

Prošeavtta stivrenjoavkku lahttu, mánná-vuođa rájes eanadoalli Peter Mäkipaavola lea duhtavaš prošeavtta bohtosiidda. "Prošeavttain leat ovddidan guvlui beakti-lis oastiidrieggá ja mášenoktasašbargu eanadáluid gaskkas lea lasihuvvon. Dehalaš leamašan maiddái Durdnosa Tuorerehupalvelu-oktasašfitnodat, mii addá bargu sesonjga mielde mángasii; maiddái oktasašdoaimmamis bohtán čielga seastimat dáhkádusmávssuin leat vuhtton bursas", Mäkipaavola mojuhallá.

Eanadoalliid oktasašdoaimbarmiekis lea viidon mávssolaččat prošeavtta mielde ja eanadoalliid soabalašvuohta lea čielgasit buorránan. Seammagu guovllu eanadoal-loinvesteremat leat lassánan.

2.6. Máhttima ovddideapmi dálonguovllus (ESR)

Doaimmaollisvuođain ovddiduvvo máhttin ja buoriduvvo fitnodatdoaimma odđa bargosajiid ceggema várás. Máhttima ovddidanprošeavttat laktásit lávga dálonguovllu eará ovddidandoaimmii.

Doarjja čuočcá ee:

- ealáhusaid ja buvttadusgollosiid ovddideapmái gullelaš skuvlemii
- máhttima lasiheapmái ealáhuseallima riggudahttima ja ođasmuvvama dihte
- kvalitehta-, biras- ja kulturamáhttima ovddideapmái
- diehtoteknihka ja telemáhtalaš bálvalusaid geavahusa ovddideapmái
- dálonguovllu fitnodatdoaimma ja alcces bargguordnema ovddideapmái
- ealáhusaid ovddideapmái gullelaš guoibmeprošeavttaidda
- nissoniid ja albmáid dásseárvvu ja dásálas vejolaš-vuođaid ovddideapmái
- sámekultuvrai gullelaš máhttimii

2.7. Dálonguovllu doaimmanberrasa buorideapmi (EAKR)

Doaimmaollisvuođain buoriduvvojit fitnodagaid doaimmaneavttut eal-linfámolaš dálonguovllu ealáhuspulitihka oassin.

Doarjja čuočcá ee:

- ealáhusaid viiddideapmái
- dálonguovllu ja čoačkkebáikkiid vuorrováikkukhusa lasiheapmái
- infrastruktuurra ja doaimmanberrasa buorideapmái
- kultur- ja luondduberrasa ovddideapmái
- sámekultuvrai gullelaš prošeavttaidda, mat buoridit dálonguovllu doaimmanberrasa

2.8. Guolledoalu gánnáheami, ráhkadusa ja doaimmaneavttuid buorideapmi (KOR)

Doaimmaollisvuođa ulbmilin lea ámmátguolástusa gánnáheami ovddideapmi nu, ahte buoriduvvojit vuogit, gaskoamit ja infrastruktuurra.

Doarjja čuočcá ee:

- fatnasiid ođadeapmái
- čázi luondduváriid gáhttemii ja ovddideapmái, čáhcegilvimii, guollehámmaniid buorideapmái, joatkkagiedahallamii, gávppeapmái sihke sisčáhceguolástussii.

3. Máhttima ja barggolašvuođa doaimmanlinjá

Máhttima doaimmanlinjá gullelaš prošeavttat čuhcet skuvlenuogádagaid ovddideapmái sihke skuvlema, dutkama ja buvttavuođeami dárbbášan infrastruktuurra ovddideapmái.

Nubbin dehalaš áššin lea bargguhisvuođa ja olgguštuvvama eastin, barggolašvuođa ovddideapmi sihke bargofámu máhttindási dorvvas-teapmi ja bajideapmi.

3.1. Máhttima ja diehtoservodatráhkadusaid ovddideapmi (EAKR)

Doaibmaollisvuoda ulbmilin lea máhttima ja diehtoservodatráhkadusaid ovddideapmi. Dat doarju dálá fitnodagaid, álgi fitnodagaid, fitnodatfierpmádagaid sihke dutkan- ja buvttavovddidanorganisašuvnnaid ovdáneami.

Doarjja čuočá ee:

- máhttima, kultuvrra ja diehtoservodaga infrastruktuuvrra buorideapmái
- buvttavovddideapmái ja dutkamii, mat bálvalit fitnodagaid ja klusteraid
- máhttinguovvdážiid ovddideapmái
- telemáhtalaš bálvalusaid buorideapmái ja daid geavahusa ovddideapmái
- oahppanberrasiid ja oahppama diehtofierpmádagaid ovddideapmái
- guovllu ovddidan- ja barggolašvuodastrategiijaid
- álbmotdoaimma infrastruktuuvrra ovddideapmái

3.2. Máhttima ja guovddášsurggiid ovddideapmi (ESR)

Doaibmaollisvuodas dorjojuvvojit ođđa bargofámu skuvlen sihke bargoeallimis dárbbaslaš máhttima ja ámmátdáiddu bajásdoallan ja buorideapmi. Doaibmabijuid vuodđun dárbbasuvvo skuvlen- ja máhtindárbbuid ovddalgihtii kárten.

Doarjja čuočá ee:

- máhttima lasiheapmái, skuvlemii ja teknologija ávkingeavaheapmái
- bargoorganisašuvnnaid, skuvlema ja kultuvrra oktasašbargomálliid ovddideapmái
- ámmátskuvlemii sihke ođđasit- ja lassiskuvlemii
- bargoeallima ja ealáhusráhkadusa nuppástusaid sihke máhttin- ja skuvlendárbuid ovddalgihtii kártemii
- skuvlema ja bargoeallima oktavuodaid ovddideapmái
- skuvlema kvalitehta ja váikkuhusa buorideapmái
- diehtoservodatválmmašvuodaid ovddideapmái
- biras- ja kulturmáhttima lasiheapmái
- sáme kultuvrai gullevaš skuvlema ovddideapmái

3.3. Barggolašvuoda ovddideapmi ja bargguhisvuoda eastin (ESR)

Doaibmaollisvuoda ulbmilin lea ovddidit oktasašbarggus bargomárkan-oassebeliiguin meannudanvugiid barggolašvuoda ovddideami dihte ja rabas bargomárkaniid jearu ávkingeavaheami dihte. Erenomáš fuopmášupmi giddejuvvo boahttevaš bargofámu dárbbu ovddalgihtii kártemii.

Doarjja čuočá ee:

- olbmuid, geaid áitá guhkálas bargguhisvuota, barggolašvuoda buorideapmái
- bargguhemiid bargomárkaneavttuid buorideapmái
- ámmátskuvlemis gárváneaddji nuoraid bargoeallimii integreremii

Kuva: Piiro Piiroinen

Boazu vásihusturisma deha-leamos geasuheaddji

Boazodálu isit Sami Tiensuu Kolari Venejärvis lonuhii oasseáigásaš turismaealáhusa hárbjeheami ollesáigásažžan moadde jagi dassái. Árbevirolaš boazoealáhusa birra ráhkaduvvui mánggabealat vásihusturisma, mas bohccot leat dehaleamos oasis. Mátkkálaččat leamašan juo buot eatnansiin.

Iežas dehalaš oassi leamašan EU-doarjagis, mainna lea sáhttán oazžut suorggi skuvlema ja seamma háve roahkkatvuoda njuiket ođđa hástalusaid.

“Ieš alldes heilla hommá álggii vehá nugo beallevahágis. Okta turismafitnodat bivddii lobi boahit joavkkuinis oahpásmuvvat davviguovllu eakti boazodálu eallimii, ja das dat rievtti mielde vulggii joh-tui”, boazoisit Tiensuu bogostallá.

Dál Tiensuu boazodállu fállá boazosafaraid ja eará vásihusaid nugo miessemearkuma čuovvuma ja bigálastima.

“Loavttán dáid hommáin, dás beassá bargat ja ovddidit dan maid buoremusat máhttá. Juo eandalitge lean doaivvalaš vásihusturisma boahtevuoda hárrái”, Sami Tiensuu máinnastallá.

Davvi-Suoma ulbmil 1 -prográmma

Kuva: Olli/Lahtea

Fierpmádagas lea fápmu

Saarijärvi ja Viitasaari guovlogieldat davvi Gaska-Suomas leat nannosit fierbmiluvvan. Báikkálaš diehtjohtima fierpmádat láhčá eavttuid fitnodatoaimma ovddideapmái ja dahká vejolažžan dálá biedggoássanguovllu šaddama measta 40 000 ássi čoahekkebáikin.

ATM-fierpmádat dahká vejolažžan johtilut ja kapasitehta dáfus beaktiilut diehtosirdima. Fierpmádatprošeavttas leat mielde ovcci guovllu gieldda ja investeremat loktanit oktiibuot measta 15 miljovvna márkái. Guovlogieldaprošeavtta oasil EU-ruhtadeami oassi leamašan mearkkašahti.

“Fuopmášahti boadus prošeavttas dán muttos lea eatnama vuolde johti čuovgakábel. Infrastruktuurra lea nappo huksejvovon, dál čuovvovaš lávki lea fitnodagaid searvan fierpmádahkii”, prošeaktahoavda Veikko Perttula muitala.

“ATM-fierpmádat dahká vejolažžan guovllu fitnodatoaimma ovddideami ja dan riggudahttima. Erenomáš bures fierpmádat boahtá bálvalit ovdamearkan gráfa-laš suorggi ja eará diehtosirdinfitnodagaid. Fierpmádaga ulbmilin lea dáhkidit buorre-dássásaš diehtjohtima dási ja dainna vugiin vástidit guovllu ovddidandárbbuide. Fierpmádatprošeavttain smávva ja maŋosmanni guovllus šaddá 40 000 ássi čoahekkebáiki”, Perttula einnosta.

- skuvlema ja bargoeallima oktavuodaid ovddideapmái
- rávven-, bagadallan-, karriára- ja rekryterebálvalusaid ovddideapmái
- bargofámu jearu ávkingeavaheapmái ja barggolašvuoda ovddideapmái
- ođđa oktasašbargohámiid ja doaibmanmáliid ovddideapmái bargguhisvuoda geahpedeami dihte

3.4. Bargomárkaniin olgguštuvvama eastin ja dásseárvvu ovddideapmi bargomárkaniin (ESR)

Doaibmaollisvuoda ulbmilin lea buoridit olbmuid, geat leat olgguštuvvamin bargoeallimis, vejolašvuodaid máhccat bargomárkaniidda nu, ahte dorjojuvvo sin doaibmannákca ja ceavzin.

Doarjja čuohcá ee:

- ođđa oktasašbargohámiid ja doaibmanmáliid ovddideapmái, iskkadallamii ja atnuiváldimii bargomárkaniin olgguštuvvama eastima dihte
- olgguštuvvan olbmuid bargomárkaneavttuid, doaibmannávcca ja ceavzima doarjumii, vejajuidhtimii ja skuvlemii
- nuoraid olgguštuvvama easti prošeavttaidda ja doaibmanmáliide
- erenomážit nissoniid várás hutkon karriára-, barggolašvuoda- ja fitnodatprošeavttaidda
- sierrajoavkkuid, mat leat heajut dilis, bargomárkaniidda beassama duvdimii
- báikkálaš oktasašbarggu ávkingeavaheapmái
- sohkabeliid dásseárvvu ovddideapmái

Ruhtadeapmi boahtá mángga gáldus

Davvi-Suoma ulbmil 1-prográmma olles-ruhtadeapmi jagiide 2000-2006 lea 1,1 miljarda euro (6,3 mrd mk). Ruhtadeapmi deattuhuvvá nannosit fitnodatdoaimmii.

EU-ráhkadusfoanddaid ruhtadeapmi gáibida maiddá sisriikkalaš ruhtadeami prošeaktii. Danin prošeakta galgá deavdit maiddá sisriikkalaš almmolaš ruhtadeapmái ásahuvvon gáibádusaid. Dasa lassin prošeavttas galgá leat maiddá ohcci iežas ruhtadeapmi.

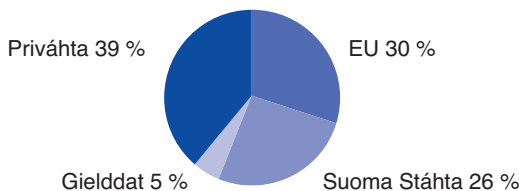
Ruhtadeapmi doaibmanlinnijáid mielde (milj. euro)

Doaibmanlinjá	EU +	Sisriikkalaš = almmolaš	Almmolaš + oktiibuot	Priváhta =	Olles ruhtadeapmi
1	130,9	130,9	261,8	259,4	521,2
2	101,4	101,4	202,8	124,9	327,6
3	84,4	84,4	168,8	25,0	193,7
Teknikkalaš veahkki	4,8	4,8	9,6	0,9	10,5
Oktiibuot	321,4	321,4	642,8	410,3	1 053,1

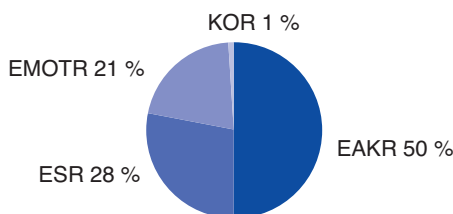
Prográmma ruhtadanossodagat:

Oktiibuot 1 053,1 milj. euroa (6 255 milj.mk)

EU-ruhtadanossodagat:

Oktiibuot 321,4 milj. euroa (1 911 milj.mk)

Ulbmil 1-prográmmai ožžojuvvo oasseruhtadeapmi EU:a buot ráhkadusfoandain.

Eurohpa guovloovddidanfoanda (EAKR) dásse guovlluid gaskasaš ovdánan- ja eallindásseearuid oassálastimiin ovdáneamis bázahallanguovlluid ovddideapmái ja ráhkaduslaš vuogáiduhttimii sihke guovlluid sosiálalaš-ekonomalaš odasmahttimii.

Eurohpa sosiálafoanda (ESR) doarju barggolašvuoda, fitnodatdoaimma, vuogáiduvvandáiddu ja dásseárvvu earret eará máhttima dási bajidemiin.

Eurohpa eanadoalu rávven- ja doarjjafoanda (EMOTR) buorida dálonguovlluid dehalaš ealáhusa, eanadoalu gilvalannávcca, ovddida dálonguovllu doaimmaid riggudahttima sihke doarju dálonguovlluin oibmuid bissuma ja ássama, dálonguovllu birrasa, eatnamiid ja dálonguovloárbbi nannema.

Guolledoalu rávvema ruhtadangaskoapmi (KOR) ovddida guollenáliid ja daid ávkingeavaheami gaskasaš bistevas dássedeattu, odasmahtta guolledoalu ráhkadusaid suorggi boahhtevuoda dorvvasteami dihte, ovddida suorggi seailuma dynámalažžan ja gilvalannávccalažžan, ealaskahtta guollebivdoguovlluid sihke buorida guolástusbuktagiid fállama ja daid árvvusatnima.

Doaimmi hálddahus

Davvi-Suopma ulbmil 1-prográmma lea gárvejuvvon guovllu eanangottiin viiddis oktasašbarggus nu, ahte eanangottiid lihtut jodihedje. Dan sisdollui leat váikkuhan gielddaid ja stáhta eiseváldiid lassin sierra organisašuvnnat sihke dutkan- ja skuvlenlágádusat. Váldovástu prográmma ráhkadeamis leamašan eanangottiid lihtuin ja sisášiidministeriijas.

Kuva: Pepe Mäkeläinen

Birasoahppa fitnodagaide

Efore Oyj bijai johtui biras-hálddašanortnega skuvlenprošeavtta Gaska-Suoma ja Uudenmaa guovllu fitnodagaide. Prošeavtta vehkiin fitnodagat váldet doaimmasteaset buorebut go ovdal vuhtii birasoainnuid.

Efore doaimmai prošeavtta geassin ja prošeavttas mielde ledje dan logemat veahkkeskáhppojeaddjifitnodaga. Prošeavtta praktihka doaimmain beaktilit ledje fárus maiddá Gaska-Suoma ja Uusimaa bargofápmo- ja ealáhusguovddážat. “Prošeavttas ávkástallui Efore:a sertifiseren birashálddašanortnegiin mii gokčá fitnodaga buot doaimmaid heilla dan buvtadangollosis materiála oastimis loahpabuktaga rádjai. Ná leamaš vejolaš dovdomassii geahpedit birrasa noaduheami”, prošeaktahoavda Ritva Törmälä dadjá. Prošeavtta vehkiin birasáššiin lea bohtán jodiheaddjiid dehalaš bargoneavvu ja seamma háve dainna leat čielggasmahton bargiid vástuvuododagat. Dat lea doaimman maiddá oahppanvásihussan, go birasáššiin fuolaheapmi lea leavvan bargosajiin skuvllaide ja ruovttuide.

Kuva: Tapio Ruotsalainen

Perhos šleangu

Gaska-Nuortabađeatnama Perho gielddas lea jagi veardde doaibman muohtašleanguid ráhkadeaddji Varila Steel Oyj. Metállaindustriija odđaindustriialiserenprošeavttas gielda leamašan mearkašahttiláhkai fárus ee. hukseheamen fitnodaga doaibmalanjaid.

Bearašfitnodat addá barggu dál oktan veahkkeskáhppojeaddjiiguin logemat olbmui. Fitnodatdoaibma álggahuvvui nu, ahte ostojuvvodejje nuppi fitnodagas muohtašleanguid ráhkadanvuogitvuodát ja dánláhkai márkana ledje jo ná gárvisin. Beaivválaš jodiheaddji Varila mielde “Márkaniin orru leamen jearru buktaggiiddamet, ja ulbmilin leage lasihit buvttadusa čielgasit. Ruoktomárkaniid lassin figgat dasa lassin Davviriikkaide ja Gaska-Eurohpa márkaniidda”.

J.1997 ollašuttui Gaska-Nuortabađeatnama lihtu ruhtadan viiddis ovdačilgehus ja plánen Kaustinen guovlogieldda metállaindustriija ovddideami dihte. Guovtjehkássa odđaindustriialiserenprošeavtta guovddáš ulbmilin ledje fitnodatdoibmii movttidahttin ja fitnodatdoaimma álggahanšielmma vuolideapmi.

“EU:a muhtin oassái ruhtadan ovddidanprošeavtta vehkiin gielda lea boahtán vuohkasit fitnodatolbmo vuostá ja vuordámušat fitnodatdoaimma joatkašuvvama hárrái leat positiivalaččat; guokte bártni áigot namalassii joatkit fitnodatdoaimma”, duhtavaš Jaakko Varila láhttesta moju njálmmiid.

Prográmma hálddahuseiseváldin doaibmá sisáššiidministeriija. Dat vástida almmolaš dásis prográmma hálddahusas ja dan ollašuttima beaktivuodas. Ministeriija lea vástus maiddá prográmma bohtosiid guorahallamis ovtta Eurohpa komišuvnnain sihke prográmmaáššegirji dievasmahtima dárkkistusain prográmmabaji áigge.

Guhtege eanangottis doaibmá eananguovllu oktasašbargojoavku (MYR), mii fuolaha prográmma ollašuttimis. Oktasašbargojoavkkus dássálas oassebeallin leat eanangotti lihttu ja dan lahttogielddat sihke Lappi eanangottis Sámediggi, prográmma ruhtadeaddji stáhta eiseválddit ja eará stáhtahálddahussii gullevaš organisašuvnnat sihke bargomárkan- ja ealahusorganisašuvnnat.

Eanangotti oktasašbargojoavku sikte ráhkadusfoandaváriid ja vástideaddji sisriikkalaš ruhtadeami eanangottis prográmma ruhtadeaddji stáhta eiseválddiide, eanangottiid lihtuide ja eará prográmma ruhtadeapmái oassálasti oassebelliide. Áššegirji, mainna ruhtadeami oktiiheiveheapmi jahkásaččat dáhpáhuuvvá, gohčoduvvo eanangotti oktasašbargoáššebáhpárin.

Čuovvunkomitea fuolaha prográmma ollašuttima beaktivuodas ja kvalitehtas. Dat čohkiida stáhta guovddášhálddahusa, eanangottiid ja dehalaš organisašuvnnaid ovddasteaddjiin. Komišuvnna ovddasteaddji leat mielde ráđdeaddi lahtun.

Ideas EU-prošeaktan

Prošeakta sáhtta vuolgii johtui nuppi prošeavtta ovdamearkkas dahje ulbmilprográmmaid dáhkidan vejolašvuodain. Dat sáhtta leat lunddolaš joatka dutkamii, čielggadeapmái dahje plánenjoavkku bargui. Dalán prošeavtta álgomuttus gánneha leat oktavuodas EU-áššedovdiide prošeaktaplánema olis.

EU-ruhtadeapmi ohccojuvvo guovllus doaibmi eiseváldiin, dábálaččat TE-guovddázis, eanangotti lihtus, leannaráđdehusas dahje birasguovddázis. Ohcamušas sirrejuvvot prošeavtta ulbmilat, goastádusárvu ja ruhtadandárbu sihke ovdanbuktojuvvo prošeaktaplána. EU-prošeavttaid hálddašepmi ja raporteren ovdánit dárkkilit sohpon njuołlgadusaid ja rávvagiid mielde.

Ruhtadaneiseválddit mearridit ovttaskas prošeavttain sisriikkalaš ja EO-láhkaásaheami, prográmmaáššegirji ja eanangottiid oktasašbargoáššebáhpáriid mielde.

Dábálaččat ruhtadeaddji eiseváldi dahká mearrádusa seamma áigge nu EU-ruhtadeamis go vástideaddji sisriikkalaš ruhtadeamis. Juos prošeavtta ruhtadit mánggat eiseválddit, dat sohpet gaskaneaset EU:a ja sisriikkalaš ruhtadeami juohkášuvvamis.

MYR:t sáhttet giedahallat eanangottiid guoski mánggaid ovttaskas prošeavttaid dahje stuorra ja guovlovdáneami dáfus dehalaš prošeavttaid. Ruhtadanmearrádusa dahká goittotge álo áššáigullevaš ruhtadaneiseváldi. Fitnodatprošeavttaid diedut, mat gusket fitnodatsuollemasvuhtii, eai giedahallo oktasašbargojoavkkus.

Dorjojuvvo prošeavttat sehtet ollašuttit prográmma ulbmiliid ja válljejuvvo ovddidanstrategiija. Dehalaš lea ekonomalaš buresbirgejumi ovddideapmi ja odđa bargosajiid riegádeapmi. Prošeavttat sehtet heivet nu sisriikkalaš norpmaide go EU:a ráhkadusfoandaid guoski njuołlgadusaide.

Prošeavtta ollašutti seahá leat luontehahtti, fidnomáhtolaš ja son seahá bastit vástidit ollašuttion prošeavttas ekonomalaččat.

Váldde oktavuoda lagamus EU-áššedovdái

Dieđuid ruhtadanvejolašvuodain ja veahki prošeaktagárvemii oažžu iežas guovllu eanangotti lihtus, Bargofápmo- ja ealáhusguovddážiis (TE-keskus), leanaráđdehusas ja birasguovddážiis. Maiddái EU-prošeavttaidda oassálastán kollegain dahje fitnodat- ja ámmátserviin oažžu buriid praktihka rávvagiid.

Eanangottiid lihtu

Lappi lihttu
Hallituskatu 20 B / PL 8056 / 96101 Roavvenjárga
Puh. (016) 330 1000, fáksa (016) 318 705

Gaska-Suoma lihttu
Sepänkatu 4 / 40100 Jyväskylä
Puh. (014) 652 200, fáksa (014) 652 277

Gaska-Nuortabađaeatnama lihttu
Rantakatu 14 / 67100 Kokkola
Puh. (06) 860 5700, fáksa (06) 868 0308

Davvi-Nuortabađaeatnama lihttu
Kauppurienkatu 8 A / 90100 Oulu
Puh. (08) 321 4000, fáksa (08) 321 4013

Bargofápmo- ja ealáhusguovddážit

Lappi bargofápmo- ja ealáhusguovddáš
Maakuntakatu 10 / PL 8152 / 96101 Roavvenjárga
Puh. (016) 368 7000, fáksa (016) 368 7145
* Giema bálvalanbáiki
Asemakatu 19 / PL 128 / 94101 Giepmá
Puh. (016) 368 7400

Gaska-Suoma bargofápmo- ja ealáhusguovddáš
Cygnaeuksenkatu 1 / PL 44 / 40101 Jyväskylä
Puh. (014) 410 4600, fáksa (014) 410 4606

Nuortabađaeatnama bargofápmo- ja ealáhusguovddáš
Hovioikeudenpuistikko 19 A / PL 131 / 65101 Vaasa
Puh. (06) 329 6300, fáksa (06) 329 6480
* Kokkola bálvalanbáiki
Isokatu 15 / 67100 Kokkola
Puh. (06) 8326 500, fáksa (06) 8326 591

Davvi-Nuortabađaeatnama bargofápmo- ja ealáhusguovddáš
Viestikatu 1 / PL 86 / 90100 Oulu
Puh. (08) 536 8000, fáksa (08) 536 8031

Leanaráđdehusat

Oarje-Suoma leanaráđdehus
Jyväskylän doaibmabáiki
Cygnaeuksenkatu 1 / PL 41 / 40101 Jyväskylä
Puh. 02051 7141, fáksa 02051 74346

Oulu leanaráđdehus
Linnankatu 3 / PL 293 / 90101 Oulu
Puh. 02051 7181, fáksa 02051 78224

Lappi leanaráđdehus
Valtakatu 2 / PL 8002 / 96101 Roavvenjárga
Puh. 02051 7171, fáksa 02051 77750

Birasguovddážit

Gaska-Suoma birasguovddáš
Ailakinkatu 17 / PL 110 / 40101 Jyväskylä
Puh. (014) 697 211, fáksa (014) 614 273

Oarje-Suoma birasguovddáš
Koulukatu 19 / PL 262 / 65101 Vaasa
Puh. (06) 367 5211, fáksa (06) 367 5251

Davvi-Nuortabađaeatnama birasguovddáš
Isokatu 9 / PL 124 / 90101 Oulu
Puh. (08) 315 8300, fáksa (08) 315 8305
* Kalajokilaakso ossodat
Torikatu 40 B / 67100 Kokkola
Puh. (06) 827 9111, fáksa (06) 827 991

Lappi birasguovddáš
Hallituskatu 3 / PL 8060 / 96101 Roavvenjárga
Puh. (016) 329 4111, fáksa (016) 310 340

Sisáššiidministeriija

Guovloovddidanossodat
PL 26 / 00023 Stáhtaráđdi
Puh. (09) 1601

Lassidiedut interneahtas:

Sisáššiidministeriija: www.intermin.fi/alue/index.html
Bargoministeriija: www.mol.fi/esr/index.html
Eana- ja meahccedoalloministeriija: www.lande2000.fi
Gávpe- ja industriijaministeriija: www.vn.fi/ktm/1/rakrah/rakrahfr.htm
Oahpahusministeriija: www.minedu.fi/opm/rakennerahastot/index.html
Sosiála- ja dearvvasvuodaministeriija: www.vn.fi/stm
Birasministeriija: www.vyh.fi/palvelut/eu/index.htm
Johtolat- ja kommunikašuvdnaministeriija: www.mintc.fi/www/sivut/suomi/eutietoa.html
Eurohpa komišuvvna guovlo- ja ráhkaduspolitihka váldoossodaga siiddut: www.inforegio.org
Leanaráđdehusat: www.intermin.fi/suom/laanit/index.html
Bargofápmo- ja ealáhusguovddážat: www.te-keskus.fi
Eanangottiid lihtut: www.reg.fi
Suoma Giieldalihttu: www.kuntaliitto.fi

Sisäsiaiministeriö
Inrikesministeriet

Sisáššiidministeriija

Guovloovddidanossodat
PL 26, 00023 Stáhtaráddi
Puh. (09) 1601